

**“OILA INSTITUTINI MUSTAHKAMLASHNING
IJTIMOIY-PSIXOLOGIK MUAMMOLARI”**

**MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN MATERIALLARI
TO‘PLAMI**

МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

**СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ
УКРЕПЛЕНИЯ ИНСТИТУТА СЕМЬИ**

INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

**SOCIAL-PSYCHOLOGICAL ISSUES OF
STRENGTHENING THE FAMILY INSTITUTION**

31-may

Toshkent - 2024

1. Halimova M.V., Shoabdurahimova U.E. “O‘smirlik davrida yuzaga keladigan agressiv hulqni psixologik korreksiya qilish imkoniyatlari” Zamonaviy ta’lim 2015
2. Mahmud Yo‘ldoshev. Psixologiya fanlari nomzodi (Ijtimoiy tarmoq sahifasidan)

MEDIA MUHITDA AXLOQIY TAMOYILLAR

Toshtemirov Rustam Abdurashidovich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

“Fakultetlararo ijtimoiy fanlar” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya. Bu maqolada zamonaviy tarbiyada media va shaxs hayotida medianing o‘rni hamda media turlari va ularning yoshlar tarbiyasidagi o‘rni haqida takidlab o‘tilgan. Yoshlarda axborot tahlili va immunitet hosil qilish vositalari haqida tushincha berib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: axloq, media, media turlari, media savodxonlik, media tarbiya, media tahdid, media xavfsizlik.

Annotation. In this article, the role of media and personality in modernity and the norms of media in the life of the person and the origin species in the youth education. In young people, the understanding of information analysis and immunity formation was given.

Keywords: morality, media, types of media, media literacy, media education, media threat, media safety.

“Media” so‘zi ingliz tilidagi “mediator” so‘zidan olingan bo‘lib, vosita degan ma‘noni bildiradi. Media turli xil ma‘lumotlarni aholiga yetkazish vosita va turlari. Media aloqa va axborot uzatish vositalari. Mediani nima ekanligini bir ikki og‘iz gap bilan tushuntirib berib bo‘lmaydi u juda katta qamrovli tushunchadir. Media qachon paydo bo‘lgani haqida juda ko‘p taxminlar bor. Agar uning qoidasidan kelib chiqadigan bo‘lsak, odamzotga tarixda birinchi axborotni bergan narsa media hisoblanadi. Oliy ta’lim maskanlarida jurnalistikaning birinchi ko‘rinishi haqida gap ketganda, shubhasiz jarchilarni misol qilib keltirishadi. Ammo media jurnalistikadan oldinroq paydo bo‘lgan. Medianing birinchi ko‘rinishi toshdagi bitiklardir. Odamlar birinchi tasvirlarni toshlarga yozuv yo surat misolida tushirishgan va ushbu toshdagi bitiklar hamda rasmlar bugun bizga tarixni o‘rganishda juda katta yordam berib kelayapti.

“Mediasavodxonlikning maqsadi - har bir medianing ustivorliklari va kamchiliklarini tushungan holda ular tomonidan tarqatilayotgan axborotni saralay bilish va zarurini qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirish bo‘lsa, asosiy vazifasi-insonlar tomonidan iste‘mol qilinadigan har qanday axborotning manipulyativ kuchini anglagan holda undan chegaralanishdir. Shuningdek, odamlarga OAV hamda fuqarolik jurnalistikasi rolini tushunishga yordam berishdir”.

Taniqli hind fotojurnalisti Pabak Sarkarning fikriga ko‘ra, mediasavodxonlik sari tashlangan ilk qadam, bu to‘g‘ri savol bera olishdir. Internet orqali amalga oshirilayotgan axboriy xurujlar dunyodagi har bir mamlakat milliy xavfsizligi strategiyasining bir qismiga aylandi va u kiberxavfsizlik nomini oldi. Zero, virtual va haqiqiy dunyoning qo‘shilishi, aynan virtual dunyo orqali yoshlar tomonidan

haqiqiy dunyoni noto‘g‘ri tushunilishi, turli xil salbiy kuchlar va oqimlar tomonidan bir qarashda ijobiy ko‘ringan, ammo mohiyatan inson ongiga salbiy ta‘sir qiluvchi axborotning tarqatilishi ko‘payib borayotganligi hech kimga sir emas. 1835 yili birinchi Amerika tabloidi New York Sun jurnalist Richard Adame Lokkning ingliz astronomi o‘yning yuzasida aqlli jonzoatlarni teleskop orqali ko‘rganligi haqidagi yolg‘on xabarni bosib chiqaradi. Natijada gazetaning adadi o‘sha payti eng yuqori ko‘rsatkich 19 ming donaga etadi. Hattoki, xristian ayollar jamiyati ularni nasroniy diniga kiritish uchun Oyga uchish taraddudiga ham tushishadi.

Bugun OAVning ta‘siri o‘sha paytdagidan kam emas. Aynan axborotni tahlil etmay, o‘z holicha qabul qilish oqibatida dunyoning turli nuqtalarida yoshlar jinoyatga qo‘l urmoqda, o‘zini kino asari qahramoni sifatida his qilganlar esa, “qahramon” hatti-harakatlarini takrorlagan holda qo‘llariga qurol olib, begunoh insonlar hayotiga zomin bo‘lishmoqda. Masalan, Respublikamiz telekanallari orqali efirga uzatilgan “Jumong” serialidan so‘ng yosh bolalarning o‘zini “Jumong” his qilib, qo‘lida “qilich” bilan urisha boshlaganliklari, AQSHda jangari filmlar va kompyu‘ter o‘yinlarini ko‘rgan maktab o‘quvchilari haqiqiy qurol bilan sinfdoshlari va ko‘chadagi begunoh odamlarni otganliklari haqidagi xabarlar tobora ko‘payib bormoqda. Bugungi kunda terrorchi guruhlar tomonidan internet orqali jihodga chaqirgan, “jannat” va‘dasini o‘zida mujassam etgan axborotlar yoshlar ongiga salbiy ta‘sirini ko‘rsatmoqda. Demak, aynan ana shu holatlarning oldini olish, axborotga ongli ravishda yondoshish bugun zamon talabidir.

Axborotlashgan jamiyatda mediatarbiya. Mediamadaniyat muammolari. Mediamadaniyat va tarbiyani rivojlantiruvchi omillar. Yoshlarda axborot tahlili va immunitet hosil qilish vositalari.

Hozirgi zamonda axborotlardan samarali foydalanish mamlakat xavfsizligini va demokratik axborotlashgan jamiyatni muvaffaqiyatli shakllantirilishini ta‘minlaydi. Bunday jamiyatda axborot almashinuv tezligi yuksaladi, axborotlarni yig‘ish, saqlash, qayta ishlash va ulardan foydalanish, uzatish ilg‘or axborot kommunikatsion texnologiyalarni qo‘llash keng ko‘lamda amalga oshiriladi va bu o‘z navbatida axborotlashgan jamiyatni tezlik bilan shakllanib borishiga imkon yaratadi.

“Hozirgi globallahuv sharoitida mentalitetimizga xos bo‘lmagan buzg‘unchi kuchlarning ma‘naviy-mafkuraviy tahdidiga qarshi kurashchanlik, jaholatga ma‘rifat bilan javob berish, ular xatti-harakatlari keltirib chiqarishi mumkin bo‘lgan oqibatlarni tushunish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi globallashuv jarayonlarida axborot dunyosida davlat chegaralari degan tushuncha yo‘qolib bormoqda. Shuning uchun ham mavjud axborotlarga noqonuniy kirish, ulardan foydalanish va o‘zgartirish, yo‘qotish kabi muammolardan yoshlarni himoya qilish dolzarb masala bo‘lib qoladi. Mutaxassislarning fikricha, hozirda axborot iqtisodiyotning eng serdaromad manbaiga aylanib bormoqda. AQSH strategik tadqiqotlar institutining ma‘lumotlariga ko‘ra, axborot mahsulotiga sarflangan har bir dollar, yoqilg‘i-energetika sohasiga sarmoya qilingan 1 dollardan ko‘ra bir necha barobar ko‘p foyda berar ekan. Bu faqat uning iqtisodiy jihati, uning siyosiy jihati esa o‘z shaxsiy manfaatlariga o‘ta arzon, o‘ta qulay yo‘llar bilan erishish sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan bugungi kunda axborot omili ham siyosiy, ham iqtisodiy jihatdan ayrim kuchlar manfaatiga aylanib bormoqda. Shuning uchun ham davlatlarning

milliy xavfsizligini ta’minlashda siyosiy, iqtisodiy, harbiy omillar bilan bir qatorda uning axborot jihatlari borgan sari dolzarblashmoqda. Shu nuqtai-nazardan globallashuv jarayonlarining dolzarb mavzularidan biri sifatida informatsion tahdidlarga qarshi kurashishda yosh avlodda media savodxonlik va axborot xavfsizligini ta’minlash maqsadida bir qancha islohotlar amalga oshirilmoqda.

Bugungi kunda mamlakatimizda 18 yoshgacha bo‘lgan yoshlar aholing 40 foizini, 30 yoshgacha bo‘lganlar esa 64 foizdan ko‘prog‘ini tashkil etadi. Mana shu yosh avlodda media savodxonlikni shakllantirish hamda axborot xavfsizligini ta’minlash masalalari borasida bir qancha huquqiy me’yoriy asoslar yaratildi. Jumladan, axborot xavfsizligini ta’minlash va axborotni himoya qilish tizimini takomillashtirish, axborot sohasidagi tahdidlarga o‘z vaqtida va munosib qarshilik ko‘rsatish borasidagi vazifalar O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasining beshinchi ustuvor yo‘nalishida ham belgilab berildi.

Bugungi kunda media, ya’ni ommaviy axborot vositalari, kino, teatr, san’atning turlari, madaniyat sarchashmalari, internet orqali uzatilayotgan har qanday ma’lumot inson ongiga o‘zining ma’lum bir ta’sirini o‘tkazib, uning dunyoqarashini o‘zgartirishga sabab bo‘lmoqda. Yuqorida tilga olingan tushunchalarning qo‘llanilishi va bugungi kunda mediata’lim, mediasavodxonlik, mediatanqid va mediani o‘rganishga bo‘lgan intilishning asosiy maqsadi ham axborotning yaratilishi, uning tarqalish jarayonini tushunib etish, tijorat, siyosiy, iqtisodiy, ma’naviy va madaniy maqsadlarda tarqatilayotgan axborotning mohiyatini anglagan holda uni baholay olishdir.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Кириллова Н. Медиакультура: от модерна к постмодерну. М., 2005.
2. Понимание медиа. М.; Жуковский, 2003.
3. Sadikovich, H. M. THEORETICAL FOUNDATIONS FOR THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE MILITARY SPECIALISTS IN THE UNIVERSITY.
4. Sadikovich, K. M. (2021). Development of professional competence in future teachers in the study of special disciplines. European Journal of Molecular & Clinical Medicine, 5(01), 2021.
5. Sodiqovich, H. M. (2021, August). PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS OF MILITARY EDUCATION. In Archive of Conferences (pp. 22-30).
6. Суннатов Тоҳир Равшанбекович. “БАДИЙҲ УСЛУБ, ҲОЯЛАР ҚАРАМА-ҚАРШИЛИГИНИНГ МАҲСУЛИ СИФАТИДА”.
7. Toshtemirov R.A., Virtual haqiqat va uning insonga ta’siri, Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar, Xalqaro ilmiy-metodik jurnal, 2-qism, 2023, 306-309 B., <http://interscience.uz>.
8. Toshtemirov R. A., (2023). Media education is an important factor in protecting young people from negative information. SCHOLAR, Multidisciplinary Scientific Journal, Volume 1, ISSUE 29, 2023, Pp 187–195.